

नामांक

Roll No.

--	--	--	--	--	--	--

No. of Questions — 20

No. of Printed Pages — 3

VU—94—Sans. Vangmay

वरिष्ठ उपाध्याय परीक्षा, 2014

संस्कृत वाङ्मय (अनिवार्यः)

समय : 3 $\frac{1}{4}$ घण्टे

पूर्णांक : 80

परीक्षार्थिभ्यः सामान्यनिर्देशाः

- (1) परीक्षार्थिभिः सर्वप्रथमं स्वप्रश्नपत्रोपरि नामाङ्कः अनिवार्यतः लेख्याः ।
- (2) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः ।
- (3) सर्वेषां प्रश्नानामुत्तराण्युत्तरपुस्तिकायामेव लेखनीयानि ।
- (4) एकस्य प्रश्नस्य सर्वे भागाः एकत्र एव लेखनीयाः ।
- (5) सर्वे प्रश्नाः संस्कृतमाध्यमेन उत्तरणीयाः ।

1. शिववीरस्य केन सह वैरं ववृधे ? 1
2. शिवराजविजये नायकः कोऽस्ति ? 1
3. स्वर्णपञ्जरे निवसन्नपि कोकिलः कस्य वियोगस्य ज्वालाभिर्ज्वलति ? 1
4. दुर्गप्राचीरसमीपे सुधाविरचिता तन्वी रेखा इव का नदी विभाति ? 1
5. कस्याः विवाहकाले वापीयुगे तैलं घृतञ्च परिपूरितमासीत् ? 1
6. शौर्याधिदैवतविहारवनस्थली नगरी का वर्तते ? 1
7. स्वपित्रा प्रवर्तितां विखण्डितप्रायां सङ्गीतशास्त्रसरणिं का पुनरुद्धृतवती ? 1
8. “कर्मण्यण्” इति सूत्रस्य सोदाहरणमर्थो लेख्यः । 2
9. “आयनेयीनीयियः फढखछघां प्रत्ययादीनाम्” इति सूत्रस्य व्याख्या कार्या । 3
10. शिवराजविजयस्य काव्यगतं वैशिष्ट्यं स्पष्टयत । 3
11. वीरभूमिकाव्यस्य रचनाकारस्य परिचयो देयः । 3
12. अधोलिखितयोरेकस्य श्लोकस्य सप्रसंग व्याख्या विधेया — 4
 - (क) श्रीशैलराजतनयावदनारविन्द -
सौन्दर्यपानमदघूर्णितनेत्रभृङ्गम् ।
हेरम्बमूर्ध्नि सरसं निहितैकपाणिम्,
वन्दे प्रसन्नमनसं प्रभुमेकलिङ्गम् ॥
 - (ख) श्रान्तोऽसि दूरगमनेन तथापि मा भूः,
स्तम्भाधिरोहणविधौ शिथिलप्रयत्नः ।
सञ्जायते चरमभूमिमधिश्रितानाम्,
सद्योगिनामिव सदाऽविहतात्र द्वष्टिः ॥
13. अधोलिखितयोरेकस्य श्लोकस्य सप्रसङ्ग-भावार्थो लेख्यः — 4
 - (क) तत्राभवद्विविधनीतिगुणप्रयोगे,
वाचस्पतेरपि सुविस्मयमादधानः ।
चित्राङ्गदः शुचिचरित्रपवित्रकीर्तिः,
शुक्लीकृताऽखिलधरावलयोऽवनीशः ॥
 - (ख) पीयूषरश्मिनिचयैरिव सन्निबद्धम्,
पुञ्जीकृतैरिव चितं रजताद्रिखण्डैः ।
एतत्पुरः फतहसिंहनरेश्वरस्य,
सम्पिण्डितैरिव कृतं यशसोभरैर्वा ॥
14. अधोलिखितेषु पञ्चवाक्यानां संस्कृतभाषायामनुवादो विधेयः — 5 × 1 = 5
 - (i) सदा सत्य बोलो ।
 - (ii) तीन छात्राएँ विद्यालय गयीं ।
 - (iii) कुश से लव छोटा है ।
 - (iv) शिक्षक छात्रों से प्रश्न पूछता है ।
 - (v) क्या मोहन कल जयपुर जाएगा ?
 - (vi) मित्र के साथ कृष्ण आया ।
 - (vii) सिंहदुर्ग में शिववीर सेना सहित निवास करता है ।
 - (viii) भूषण कवि दिल्ली से आयेगा ।

15. अधोलिखितेषु विषयेषु कमप्येकं विषयमवलम्ब्य 200 शब्देषु निबन्धं लिखत — 5
- (i) संस्कृत-भाषाया महत्त्वम्
(ii) सङ्घे शक्तिः कलौ युगे
(iii) मम प्रियं पुस्तकम्
(iv) सदाचारः ।
16. निम्नलिखितेषु पञ्चपदानां संघटनां विधाय वाक्येष्वपि प्रयोगं कुरुत — 5 × 1 = 5
- (i) ग्रह् + क (ii) गां ददातीति
(iii) धा + क्त (iv) पूर्वं भूतः
(v) मातुभ्राता (vi) राष्ट्र + घ
(vii) शरदः समीपम् (viii) किम् + त्रल् ।
17. निम्नांकितेषु गद्यांशेषु कयोश्चिद् द्वयोः सप्रसंगं व्याख्या विधेया — 2 × 4 $\frac{1}{2}$ = 9
- (क) चिराय दिल्ली-वल्लभ-पाणिपल्लव-तल्लज-च्छायामध्युषितोऽस्मि । परं कवयः कस्यापि राजत्वं वा प्रतापित्वं वा आढ्यत्वं वा नापेक्षामहे, न वा कस्यापि साभिमान-भ्रूभङ्गम् उत्तुङ्ग-कोपाञ्चिताखर्व-गर्व बर्बरतां वा सहामहे । न तस्य तादृशं भू-वलये राज्यं यादृशमस्माकं सारस्वतसृष्टौ ।
- (ख) पर्वतमयोऽयं समन्ताद् दुर्गमयः कोङ्कणदेशः । तदेकैकं दुर्गजयोद्योगः क्रियेत चेत् “पादाङ्गुष्ठ-शिरीषाग्निः कदा मौलिमवाप्स्यति ?” — इति प्रतीक्षा विडम्बना स्यात् । तस्मात् तिष्ठन्तु नाम दुर्गेषु कारागारेषु निगृहीता इव महाराष्ट्रा एव । अस्माभिस्तु साम्मुखीन-युद्धार्थमेव यतनीयम् । चान्द्रखानस्तु एतद्विषयेषु अत्यन्त-सप्रतिम आसीत् ।
- (ग) महादेवस्तु मुकुर-चित्र-पट्टिका-स्तम्भ-वितान-द्वार-कपाटाद्यवलोकन-च्छलेन शनैः शनैर्निश्रेणीः कोष्ठानि प्राचीराणि शस्त्रागारं रक्षकावासं च यथाशक्ति गम्भीरमवालोकयत् । “किमिवेतस्ततः पश्यसि ?” इति पृष्टवति चान्यतमे रक्षके, “न किमपि, अस्मिन्नेव पूर्वं शिववीर उवास, अधुना च सर्वं युष्माभिराक्रान्तमित्येव स्मृत्वा भवदैश्वर्यं विलोकयामि”-इत्युवाच ।
- (घ) अथैकदा रजन्यां सिंहदुर्गाविदूर एव सुकोमल-शादायां कलितप्रसादायां केकि-केका-विहित-प्रहरि-प्रातिनिध्यायां भुवि, निष्कृपकृपाण-पाणिः, कञ्चुकाच्छादित-कठिन-कवचः, कलित-सैनिकभट-वेषः श्रीशिववीरो गुप्तवेषेण परितः पर्यटन्, दुग्ध-धारयेव क्षालितैर्ज्योत्स्नया प्रकाशितैः पथिभिरासन्नात् शिवमन्दिरादारादाजगाम ।
18. एधितव्यम्, धार्यम्, कर्ता, छिन्नः, पचन्तम्, पाकः, प्रश्नः, स्तुतिः एषु पञ्च प्रयोगाः साधनीयाः ।
19. उपकृष्णम्, द्वियमुनम्, कृष्णसर्पः, अनश्वः, अतिमालः, पीताम्बरः, ईशकृष्णौ, संज्ञापरिभाषम् एषु पञ्च प्रयोगाः साधनीयाः । 5 × 2 = 10
20. गाणपतम्, जनता, शिक्षकः, मालीयः, दाधिकम्, पण्डितः, ज्येष्ठः, लघीयान् एषु पञ्च प्रयोगाः साधनीयाः । 5 × 2 = 10